

જ્યારે તમે કોઈ પણ કામ કરતા હો, ત્યારે તેનાથી આગળ કંઈપણ વિશે વિચારશો નહીં. તેને પૂજાની જેમ કરો, સર્વોચ્ચ ઉપાસના તરીકે કરો અને તમારું આખું જીવન હાલ પૂરતું તેમાં સમર્પિત કરો.

— સ્વામી વિવેકાનંદ

મહત્વપૂર્ણ પ્રશ્ન

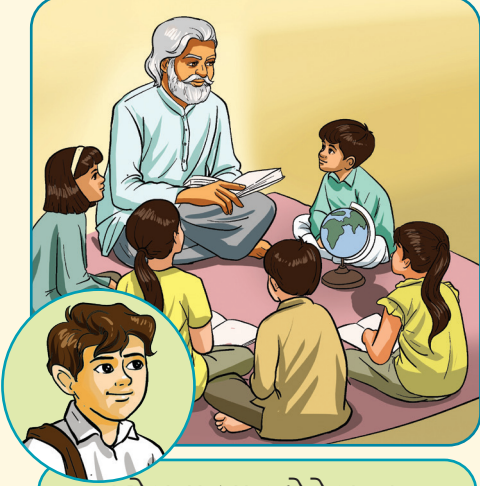
1. લોકો કયા વિવિધ પ્રકારની પ્રવૃત્તિઓમાં સામેલ થાય છે?
2. શું છે તેમનું યોગદાન આપણી રોજિંદી જિંદગી?

0681CH13

અનુ અને કબીર પાર્કમાં રમી રહ્યા હતા ત્યારે તેમણે તેમની પાડોશી ગીતા આન્ટીને ટેક્સીમાંથી બહાર નીકળતી જોઈ. તે કામ પરથી ઘરે પરત ફરી રહી હતી અને તેના ગણવેશમાં હતી. ભારતીય વાયુસેનામાં પાયલટ હોવાને કારણે તે આખા શહેરનું ગૌરવ છે.

... પડોશના બાળકોને મફત ભૂગોળના વર્ગો પૂરા પાડવા...

... આપણા વનસ્પતિના બગીચાની સંભાળ રાખે છે, અને ...

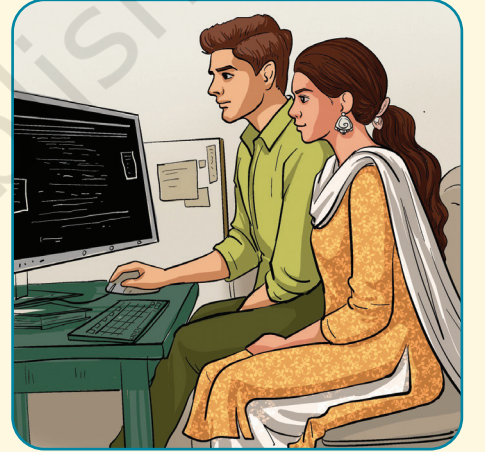
... ઘર માટે કામ ચલાવવું.

મારા માતાપિતા એક દુકાન ચલાવે છે જે ગણવેશ અને અન્ય તૈયાર વસ્ત્રો વેચે છે. અપ્પા વહેલી સવારે નીકળી જાય છે અને અમે શાળાએ ગયા પછી મા તેની સાથે દુકાનમાં જોડાય છે.

અમે શાળાએથી ઘરે પાછા ફરીએ ત્યાં સુધીમાં મા સામાન્ય રીતે પાછી આવી જાય છે. તે એક સ્વૈચ્છિક જૂથમાં પણ ફાળો આપે છે જે સમુદાયની મહિલાઓને વણાટ શીખવે છે.

તને મારો મોટો ભાઈ રોહન યાદ છે? જ્યારે તે મને સ્કૂલમાંથી લેવા આવ્યો ત્યારે તમે તેને મળ્યા હતા. તે એક સોફ્ટવેર એન્જિનિયર છે અને કમ્પ્યુટર એપ્લિકેશન બનાવતી કંપનીમાં કામ કરે છે. સત્તાહના અંતે તે નજીકની કોલેજના યુવા વિકાસ કાર્યક્રમમાં જોડાનારાઓને કમ્પ્યુટર કુશળતા શીખવવા માટે સ્વયંસેવક છે.

વાહ, અનુ, આપણી આસપાસના દરેક જણ દરરોજ ઘણી બધી વસ્તુઓ કરે છે!

ચાલો શોધીએ

અનુ અને કબીરની વાર્તાના લોકોએ કઈ પ્રવૃત્તિઓમાં ભાગ લીધો હતો? નીચે આપેલા કોષ્ટકમાં તેનો ઉલ્લેખ કરો:

વાર્તાનું પાત્ર	તેઓ કયા કાર્યો કરે છે	

વિવિધ પ્રકારની પ્રવૃત્તિઓ, જેમ કે ઉપર ચર્ચા કરવામાં આવી છે, તેને બે જૂથો અથવા વર્ગોમાં વિભાજિત કરવામાં આવી છે: આર્થિક પ્રવૃત્તિઓ અને બિન-આર્થિક પ્રવૃત્તિઓ.

આર્થિક પ્રવૃત્તિઓ તે છે જેમાં પૈસા શામેલ છે અથવા પૈસાના બદલામાં કરવામાં આવે છે અથવા પૈસાની કિંમત સામેલ પક્ષકારો માટે. ઉદાહરણ તરીકે, એક વ્યવસાયી વ્યક્તિ આમાં સ્કૂલ બેગનું વેચાણ કરે છે બજાર, એક ખેડૂત બજારમાં પેદાશો વેચે છે, એક વકીલ કેસની દલીલ કરે છે અને એક કમાચ છે ફી, એક ટ્રક ડ્રાઇવર માલને એક જગ્યાએથી બીજી જગ્યાએ લઈ જતો હોય છે, કાર ઉત્પાદક ફેક્ટરીમાં કામ કરતા કામદારો વગેરે.

પૈસાની કિંમત:
નાણાકીય મૂલ્ય
કે જેના પર
વ્યક્તિ મૂકે છે
ઓબ્જેક્ટ
તેઓ તેમાંથી જે
લાભ મેળવે છે
તેના આધારે.

બજાર: એક એવું સ્થળ જ્યાં લોકો માલ અને સેવાઓના વિનિમયમાં રોકાયેલા હોય. લોકો અન્ય માલ માટે માલ અને સેવાઓની આપ-વે કરી શકે છે પરંતુ મોટાભાગના બજારોમાં આ નાણાં માટે વિનિમય કરવામાં આવે છે.

ફી: વ્યાવસાયિક સલાહ અથવા સેવાઓના બદલામાં કોઈ વ્યક્તિ અથવા સંસ્થાને કરવામાં આવતી ચુકવણી. ઉદાહરણ તરીકે, એક ડૉક્ટર અને વકીલને ચુકવવામાં આવતી ફી.

બિન-આર્થિક પ્રવૃત્તિઓ તે એવા લોકો છે જે આવક અથવા સંપત્તિ ઉત્પન્ન કરતા નથી, પરંતુ કૃતજ્ઞતા, પ્રેમ, કાળજી અને આદર જેવી લાગણીઓથી

ડાબેથી જમણે, ઉપરથી નીચે:
વ્યાપારી વ્યક્તિ વેચાણ કરી રહ્યો છે
બજારમાં સ્કૂલ બેગ

ખેડૂતો તેમના વેચાણ કરે છે
બજારમાં પાક.

કેસની દલીલ કરતા વકીલ
એક ટ્રક ડ્રાઇવર માલને એક જગ્યાએથી
બીજી જગ્યાએ લઈ જતો હતો
કાર ઉત્પાદન ફેક્ટરીમાં કામ કરતા
કામદારો

કરવામાં આવે છે. જેમ કે, માતા-પિતા પરિવાર માટે રસોઈ બનાવતા હોય કે પછી પોતાના બાળકોને સ્કૂલવર્કમાં મદદ કરતા હોય, યુવાનો દાદા-દાદીની સંભાળ રાખતા હોય, ઘરના રિનોવેશનમાં મદદ કરતા પરિવારના સભ્યો વગેરે.

ડાબેથી જમણે:
માતાપિતા રસોઈ બનાવે
છે
પરિવાર માટે
માતા તેના બાળકોને મદદ
કરે છે
શાળાકીય કાર્ય

ડાબેથી જમણે:
દાદા-દાદીની સંભાળ લેતા
યુવાનો
ઘરના નવીનીકરણમાં મદદ કરતા
પરિવારના સભ્યો

યાલો શોધીએ

પૃષ્ઠ 185 પર આપેલા કોષ્ટકમાં, શું તમે થિર નોંધ્યું છે? ખાલી સ્તંભ? આ સ્તંભને 'આર્થિક/બિન-આર્થિક પ્રવૃત્તિ' એવું લેબલ આપો. હવે તેમને પ્રવૃત્તિની પ્રકૃતિ અનુસાર વર્ગીકૃત કરો.

અનુ અને કબીરની વાર્તામાં, એરફોર્સના પાઇલટ ગીતા આન્ટીને એક પગાર. તે દેશની સેવા કરે છે અને આર્થિક પ્રવૃત્તિ પણ કરે છે. અનુનો ભાઈ રોહન એક સોફ્ટવેર કંપનીમાં કામ કરે છે અને તેના માટે તેને પગાર આપવામાં આવે છે. સમાહના અંતે, તે નજીકની કોલેજના યુવા વિકાસ કાર્યક્રમમાં સ્વયંસેવક પણ છે, જ્યાં તે યુવાન પુખ્ત વયના લોકોને કમ્પ્યુટર કુશળતા શીખવે છે. આ એક બિન-આર્થિક પ્રવૃત્તિ છે.

પગાર:
એમ્પ્લોયર દ્વારા
સામાન્ય રીતે
માસિક ધોરણે
ચૂકવવામાં
આવતી
એક નિશ્ચિત
નિયમિત
ચૂકવણી
કર્મચારીને.

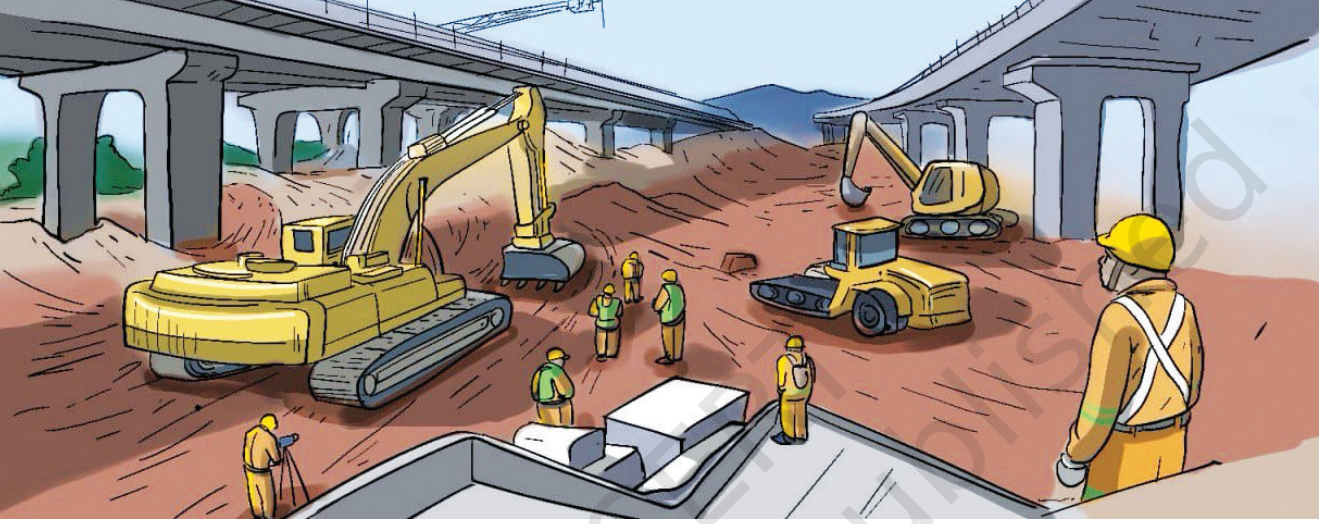

વિચાર કરીએ

- ◆ કબીરના દાદા સ્વેચ્છાએ પડોશના બાળકોને મફતમાં ભણાવે છે ત્યારે એ આર્થિક પ્રવૃત્તિ છે કે બિન-આર્થિક પ્રવૃત્તિ? તે તમને શાળામાં શીખવતા તમારા શિક્ષકોથી કેવી રીતે અલગ છે? તમારા સહાધ્યાયીઓ સાથે ચર્ચા કરો.
- ◆ કેટલીક બિન-આર્થિક પ્રવૃત્તિઓ કઈ છે જે તમારા અને તમારા પરિવાર માટે મહત્વપૂર્ણ છે? શા માટે તે મૂલ્યવાન છે?

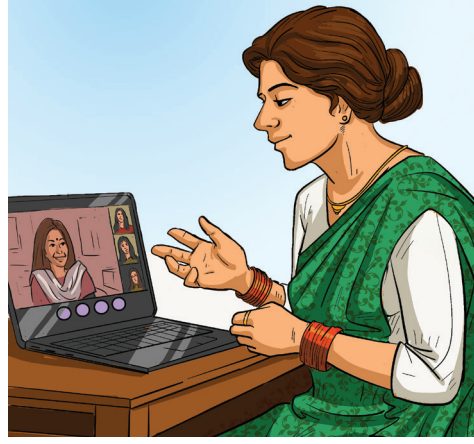
આર્થિક પ્રવૃત્તિઓના પ્રકારો

કાવ્યા કમલાપુર ગામમાં તેની કાકીના ઘરે જવા માટે ઉત્સાહિત હતી. રસ્તામાં તેણે જોયું કે ગામની નજીક એક હાઇવે બની રહ્યો છે, અને બાંધકામ સ્થળ પર પ્રવૃત્તિની ભરમાર હતી. ખોદકામ કરનારાઓ અને બુલડોઝર જેવાં મોટાં મશીનો સમર્પિત ટેકનિશિયનો દ્વારા ચલાવવામાં આવતાં હતાં. આ નવા હાઇવેએ નજીકના શહેરમાં મુસાફરીનો સમય પાંચ કલાકથી ઘટાડીને

માત્ર બે કલાક કરવાનું વચન આપ્યું હતું. કાવ્યાએ વિચાર્યું કે એકવાર હાઇવે તૈયાર થઈ જાય પછી તે તેની કાકીને વધુ વખત મળી શકશે, કારણ કે ત્યાં મુસાફરી કરવામાં ઓછો સમય લાગશે. આ વિચારથી ખુશ થઈને કાવ્યા તેની કાકીને શુભેચ્છા પાઠવવા અને સ્વાદિષ્ટ ખાવા દોડી ગઈ જલેબીસ જે તેણે બનાવી હતી. તેમની સાથે કાવ્યાના કાકા પણ જોડાયા હતા, જેઓ હમણાં જ કામ પરથી ઘરે પાછા ફર્યા હતા. તે એક કન્સ્ટ્રક્શન કંપનીમાં ટેકનિશિયન છે અને બુલડોઝર ચલાવે છે. તેને તેની સેવાઓ માટે માસિક પગાર મળે છે.

બીજે દિવસે કાવ્યાની માસી ઘરનાં કામનો ભાગ પૂરો કરવા વહેલી ઊઠી અને કામ પર જવા નીકળી ગઈ. તે ગામની પોસ્ટ ઓફિસમાં નોકરી કરે છે અને તેને માસિક પગાર ચૂકવવામાં આવે છે. સાંજે, તેના ઓફિસના કામ પછી, તે વિદ્યાર્થીઓને શાળાની પરીક્ષાઓની તૈયારીમાં મદદ કરવા માટે ઓનલાઇન વર્ગો પણ યોજે છે. તે આ વર્ગો માટે સાપ્તાહિક ફી લે છે.

સમાહના અંતે, કાવ્યાએ તેની કાકી સાથે સ્થાનિક કેરીના બગીચાની મુલાકાત લીધી હતી અને કેટલીક સ્વાદિષ્ટ કેરી પીધી હતી.

ત્યાં તેણે સાહિલને જોયો, જે એક ખેતમજૂર હતો, જે નજીકના ખેડૂતની જમીન ખેડવા માટે ટ્રેક્ટરનો ઉપયોગ કરી રહ્યો હતો. તે દૈનિક કમાય છે **વેતન** તેના પ્રયાસો માટે. તેને તેના કામ માટે રોકડમાં થોડી ચુકવણી મળે છે, અને બાકીનો ભાગ ચુકવણીનો બાકીનો ભાગ સમાન મૂલ્યની કેરીઓના રૂપમાં મળે છે. તેને તેના કામના ભાગ રૂપે જે કેરી મળે છે તેને કહેવામાં આવે છે **આ પ્રકારની ચુકવણી**.

વેતન:
એમ્પ્લોયર
દ્વારા કામદારને
ચોક્કસ
સમયગાળા
માટે કરવામાં
આવતી
ચુકવણી.

પ્રકારની
ચુકવણી: એક
બિન-રોકડ
ચુકવણી
જે કરવામાં
આવેલા કાર્ય
માટે પ્રાપ્ત થાય
છે.

વિચાર કરીએ

આજે તમે ઘરેથી શાળાએ જતા સમયે, શું તમે વિવિધ આર્થિક પ્રવૃત્તિઓને યાદ કરી શકો છો જેમાં લોકો રોકાયેલા છે? તમને લાગે છે કે તે લોકોને કઈ રીતે ચુકવણી કરવામાં આવે છે?

આપણે હવે સમજીએ છીએ તેમ, આર્થિક પ્રવૃત્તિઓ એ છે જે નાણાંની દ્રષ્ટિએ મૂલ્ય ધરાવે છે. આર્થિક પ્રવૃત્તિઓ પણ કોઈક વસ્તુને બીજા સ્વરૂપમાં રૂપાંતરિત કરવાની પ્રક્રિયાના દરેક તબક્કે મૂલ્યમાં વધારો કરે છે. આને કહેવાય મૂલ્યવર્ધન.

આ સમજવા માટે કાવ્યાના પિતા રાજેશનો દાખલો લઈએ.

રાજેશ એક સુથાર છે જે ફર્નિચર બનાવવા માટે નજીકના બજારમાંથી ₹600માં લાકડા ખરીદે છે.

તે ફર્નિચર બનાવવા માટે ખાસ સાધનો અને અન્ય સામગ્રીનો ઉપયોગ કરે છે.

રાજેશ બજારમાં ₹1000માં એક-એક ખુરશી વેચે છે.

ખુરશી માટેના લાકડાની કિંમત ₹600 છે. તો, બાકીના ₹400 (₹1,000 – ₹600) શેના માટે છે? તે રાજેશની કુશળતા, સમય અને પ્રયત્નોનું નાણાકીય મૂલ્ય છે, જે તે ખુરશી બનાવવામાં ગયું. રાજેશે લાકડાને ફર્નિચરમાં ફેરવીને તેમાં મૂલ્ય ઉમેર્યું છે. લાકડું ખરીદવાથી માંડીને ખુરશી વેચવા સુધી, આ પ્રવૃત્તિઓમાં ચુકવણી શામેલ છે. તેથી, તેઓ આર્થિક પ્રવૃત્તિઓનો એક ભાગ છે.

ચાલો શોધીએ

મૂકો ભ્રેવી પ્રવૃત્તિઓ/વ્યવસાયો સામે કે જે તમે માનો છો કે નાણાકીય મૂલ્યનું સર્જન કરે છે. શું તમે અંતે ખાલી હરોળમાં બે પ્રવૃત્તિઓ અને નાણાં સંબંધિત મૂલ્ય સર્જનના ઉદાહરણો ઉમેરી શકો છો?

પ્રવૃત્તિ / વ્યવસાય	નાણાં-સંબંધિત મૂલ્ય સર્જનનું ઉદાહરણ
1. બેંકર	
2. દરજી	
3. ખેડૂતો તેમના ટ્રેક્ટરનું સમારકામ કરી રહ્યા છે	
4. ડોક્ટર	
5. માતાપિતા તેમના પરિવાર માટે રાત્રિભોજન રાંધે છે	
6. વૈજ્ઞાનિક	
7. બીમાર દાદા-દાદીની સંભાળ રાખતી વ્યક્તિ	
8.	
9.	

બિન-આર્થિક પ્રવૃત્તિઓનું મહત્વ

જ્યારે બિન-આર્થિક પ્રવૃત્તિઓમાં પૈસા શામેલ ન હોઈ શકે, ત્યારે તેઓ જે મૂલ્ય ઉત્પન્ન કરે છે તે આપણા જીવનમાં મહત્વપૂર્ણ છે.

સેવા: નિઃસ્વાર્થ સેવા

આપણે જોઈએ છીએ સેવાસ્પૃહા, ગુરુદ્વારાઓ, મસ્જિદો અને ચર્ચો જેવા ઘણા સ્થળોએ. દાખલા તરીકે, લંગરો અથવા ગુરુદ્વારામાં સમુદાય રસોડું દરેક મુલાકાતીને મફતમાં ભોજન પીરસે છે. આ પ્રથાઓ આપણી પાસે જે છે તેના માટે સંતોષ અને કૃતજ્ઞતાની ભાવનાને પ્રોત્સાહન આપે છે, અને તે

બદલામાં કંઈપણ અપેક્ષા રાખ્યા વિના સમાજમાં ફાળો આપવાનો એક માર્ગ પણ છે.

મંદિરમાં ભક્તોને પ્રાસાદનું વિતરણ

સુવર્ણ મંદિરમાં લંગર

સ્વચ્છ ભારત અભિયાન

વન મહોત્સવ

સામુદાયિક ભાગીદારીની તાકાત

સ્વચ્છ ભારત અભિયાન આપણી આસપાસના વિસ્તારને સ્વચ્છ રાખવા માટે તમામ ભારતીય નાગરિકોના સામૂહિક પ્રયાસો પર આધારિત છે. વ્યક્તિગત રીતે, આપણે આપણાં ઘરો અને આસપાસના સ્થળોને સ્વચ્છ રાખીએ છીએ. શેરીઓ, રસ્તાઓ, ઉદ્યાનો અને અન્ય જાહેર સ્થળો અથવા સામુદાયિક વિસ્તારોની સફાઈ માટે પણ લોકો એકઠા થયા છે. સંયુક્તપણે, આ પ્રયત્નો સ્વચ્છ તરફ દોરી જાય છે ઘર, પડોશ, સમાજ અને રાષ્ટ્ર.

સામૂહિક સમુદાયનું વધુ એક ઉદાહરણ ભાગીદારી એ ભારતમાં વન મહોત્સવ (વન મહોત્સવ)ની ઉજવણી છે. વૃક્ષોના મૂલ્ય અને જંગલોના સંરક્ષણ વિશે જાગૃતિને પ્રોત્સાહન આપવું.

આ પહેલ સમુદાયના સભ્યોને વૃક્ષારોપણની ઝુંબેશ માટે એકસાથે લાવે છે.

વિચાર કરીએ

- ◆ ભારતમાં ઘણા સમુદાયોમાં સમાન પ્રથાઓ છે જેમાં સમુદાયની ભાગીદારી શામેલ છે. શું તમે તમારા વિસ્તારમાંથી થોડાને ઓળખી શકો છો?
- ◆ આપણે ભારતમાં ઘણા તહેવારો ઉજવીએ છીએ. આ દરમિયાન તહેવારો, લોકો વિવિધ પ્રવૃત્તિઓનું આયોજન કરવા માટે એકઠા થાય છે. તેઓ એક સાથે સ્થળને શણગારે છે અને તેઓ જે રાંધે છે તે ખોરાક વહેંચે છે. શું આ બિન-આર્થિક પ્રવૃત્તિઓ છે? તમને કેમ લાગે છે કે તેઓ હજી પણ મૂલ્ય ધરાવે છે?
- ◆ શું તમે તમારી શાળા દ્વારા અથવા તમારા વિસ્તારમાં હાથ ધરવામાં આવેલા સમુદાય કાર્યક્રમોને ઓળખી શકો છો? આ કાર્યક્રમો દરમિયાન તમે શું જોયું?

આપણે ઓ ખસેડીએ તે પહેલાં...

- આ પ્રકરણમાં, આપણે આર્થિક અને બિન-આર્થિક પ્રવૃત્તિઓ વિશે શીખ્યા.
- આર્થિક પ્રવૃત્તિઓ જે મૂલ્ય વર્ધન બનાવે છે તે વિશે પણ આપણે શીખ્યા.
- અમે સમજીએ છીએ કે કેવી રીતે બિન-આર્થિક પ્રવૃત્તિઓ સામાજિક કલ્યાણ, વ્યક્તિગત સુખાકારીમાં ફાળો આપે છે અને જીવનની એકંદર ગુણવત્તામાં વધારો કરે છે.

પ્રશ્નો, પ્રવૃત્તિઓ અને પ્રકલ્પો

1. આર્થિક પ્રવૃત્તિઓ બિન-આર્થિક પ્રવૃત્તિઓથી કેવી રીતે અલગ છે?
2. લોકો કેવા પ્રકારની આર્થિક પ્રવૃત્તિઓમાં ભાગ લે છે? ઉદાહરણ દ્વારા સમજાવો.
3. જે લોકો સમુદાય સેવાની પ્રવૃત્તિઓમાં રોકાયેલા છે તેમની સાથે ખૂબ મૂલ્ય જોડાયેલું છે. આ નિવેદન પર ટિપ્પણી કરો.
4. વિવિધ આર્થિક પ્રવૃત્તિઓ માટે લોકોને વળતર આપવાની વિવિધ રીતો શું છે? કેટલાંક ઉદાહરણો આપો.

નૂડલ્સ

© NCERT
not to be republished

